

OSLOBOĐENI PROSTOR ZA NOVU UMJETNOST

Izložba "Secesija u Hrvatskoj" u Muzeju za umjetnost i obrt, Zagreb,
14. prosinca 2003. - 18. svibnja 2004.

ŽELJKO KOVAČIĆ □ Zagreb

Izložba *Secesija u Hrvatskoj* u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu bila je otvorena pet mjeseci i za to vrijeme razgledala su je 90.082 posjetitelja. Iako se relativno dugo pripremala, vrijeme za rad na postavu je bilo kratko te su ostala tek tri mjeseca za koncipiranje, dizajniranje i realizaciju postava.

Osjetio se probuđeni elan novog ravnatelja muzeja Miroslava Gašparovića i cijele ekipe MUO-a. Uvedena su cjelodnevna stručna vodstva kroz izložbu, individualna vodstva mobitelom, izrađene su (i prodane) mnogobrojne replike, suvenir, plakati, tiskan je raskošni katalog, vodič po izložbi kao prilog *Nedjeljnog Vjesnika*...

Materijal za izložbu *Secesija u Hrvatskoj* bio je raspoređen na uobičajeni način, u grupe predmeta po tematskim cjelinama: arhitektura, slikarstvo, kiparstvo, grafičko oblikovanje, fotografija, namještaj, moda i modni pribor, metal, keramika i staklo.

Predložio sam drukčiju koncepciju postava izložbe koja je zahtijevala preslagivanje i kombiniranje predmeta u cjeline tako da se prezentiraju u kontekstu okruženja vremena nastanka te da se omogući veća koherentnost postava i njegova bolja preglednost. Željeli smo analizirati secesiju, načiniti - kao na snimci magnetne rezonancije - niz sitnih presjeka iz različitih smjerova, različitih kutova koji se kaleidoskopski mijenjaju, poput nekakve Rubikove kocke koja daje niz *imagea*, ali koji na kraju tvore veliku, cjelovitu sliku secesije.

Relativno velika površina prostora (oko 1.000 m²) i velik broj izložaka (približno 860) zahtijevali su i različitost ritma izlaganja, odnosno tempa obilaska posjetitelja kroz prostore izložbe. Klasično izlaganje eksponata u vitrine, na postamente i zidove, izmjenjuje se s ambijentalnim postavom i atrapama koje služe kao vitrine.

Mijene boja imaju cilj naznačiti podteme unutar glavne teme, akcentirati, ali i "razbuditi" posjetitelje. Sami tonovi boja pozadina namjerno su nešto intenzivniji od pastelnih secesijskih da načine odmak i cezure.

Suženja i proširenja uglavnom su vezana uz nove instalacije i namjerno izvedena kao svojevrstne prepreke ili ventili na putu obilaska.

Aktiviranjem prostorâ Muzeja za umjetnost i obrt koji dosad nisu korišteni za izlaganje dobili smo kružni tok

sl.1. Ulazni portal na izložbu "Secesija u Hrvatskoj" inspiriran arhitektonskom kompozicijom Valenta Morandinija za pročelje vlastite kuće u Varaždinu (foto: Srećko Budek)

sl.2. Izložba "Secesija u Hrvatskoj": spuštajući se prema dvorišnim izložbenim dvoranama prolazi se kroz hodnik na čijim staklenim stijenama su nalijepljena velika povećanja ili kolaži predmeta koji će se kasnije vidjeti u postavu. (foto: Srećko Budek)

obilaska koji omogućuje veću koncentraciju posjetitelja na izložbu i kontinuirano prolaženje kroz cijeli prostor postava.

U predvorju nasuprot ulaza u Muzej izveden je veliki portal izložbe koji je inspiriran arhitektonskom kompozicijom Valenta Morandinija za pročelje vlastite kuće u Varaždinu, ali s drugim gradbenim elementima. Svi dijelovi portala zapravo su na neki način *ne-stvarni* jer su promijenili dimenziju ili funkciju. Velika luneta zapravo je povećana skica za tanjur Antonije Krasnik s logom izložbe; lijevo je slojeviti model sfinge Ivana Meštrovića iz njegova *Vidovdanskog ciklusa*. U niši, čija pozadina ima povećani uzorak ornamenta Tomislava Krizmana koji objedinjuje secesijske vegetabilne vitice i pučku umjetnost zagorskih licitara, na postamentu je model boce čudotvornog napitka *Elsa-fluid*, u dimenziji između prave bočice i njezina povećanja na uglu Fellerove zgrade na Trgu bana J. Jelačića koju je projektirao arhitekt V. Bastl 1905./1906. godine. Ta boca ima nekoliko konotacija: ona je simbol *fin de siècle*-ovske potrebe za novim, svemogućim izumima, jer je taj

sl 3. Izložba "Secesija u Hrvatskoj": interijer kuće; svaki dio stana predstavljen je na zasebnom podestu s paravanom u drugoj boji (foto: Srećko Budek)

čudotvorni napitak liječio od svih bolesti; *Elsa-fluid* bio je i uspješan hrvatski proizvod koji se prodavao diljem svijeta, a njegov izumitelj Eugen Viktor Feller izgradio je četiri zgrade koje su znatan doprinos razvoju hrvatske arhitekture.

Spuštajući se prema dvorišnim izložbenim dvoranama, prolazimo kroz hodnik na čijim su staklenim stijenama nalijepljena velika povećanja ili kolaži predmeta koji će se kasnije vidjeti u postavu. To je svojevrsna uvertira izložbe u kojoj se mogu vidjeti naznake nekih tema što će se kasnije razraditi.

U prvoj je izložbenoj dvorani na zidu kratka definicija secesije kao stila, uz naznaku vremena koje joj neposredno prethodi. Sam naziv pisan je tipom slova preuzetim s naslovnice studije *Secesija Ive Pilara*, iz koje su i citati na izložbi.

Prolaz s povećanom pozivnicom za otvorenje *Hrvatskog salona* 15. prosinca 1898. uvodi nas u prostor gdje je dana kratka reminiscencija na tu izložbu, kojom zapravo počinje secesija u Hrvatskoj. Treća tema govori o središtima, utjecajima i odrazima iz svjetskih središta. Na zidu su ispisane mnoge varijante naziva toga novog stilskog razdoblja.

Daljnja analiza secesije provodi se prezentacijom morfologije stila.

Postojeće vitrine "odjevene" su u nabrano platno poput zidnih svjetiljki u bečkom *Kärtner baru* Adolfa Loosa iz 1907. godine.

Sljedeća tematska cjelina ilustrira gradski život u doba secesije, s posebnim naglaskom na novim trendovima. Polazište je eksterijer, ulica.

Tek etiketa s odjeće *Robes et confectons* Gjure Matića bila je dovoljna za idealnu rekonstrukciju njegova krojačkog salona, kojega nam je danas poznata samo adresa.

Niz atelijskih snimaka dubrovačkog fotografa *Antuna Miletića* omogućio nam je da kolažiramo rekonstrukciju secesijske pozadine iz njegova atelijera. Jedan skriveni prekidač omogućit će starijim posjetiteljima da zavire u svojevrsni *peep-show* slikara Bele Čikoša Sesije i njegovih fotografskih studija za slike.

Od male fotografije trgovine *Brune Wolffa* napravljena je velika kopija izloga u mjerilu 1:1, koja je zapravo vitrina za izložke čime se poneki iz zbirke MUO-a vratio u svoju trgovinu.

Malo dvorište između depoa Muzeja za umjetnost i obrt podsjetilo me na fotografiju bravarske radionice *Devide - Modec*, pa sam u tom prostoru fotopovećanjima na paravanima ostvario imitaciju tog ambijenta. Plakati koji su se u to vrijeme pojavljivali u Hrvatskoj poslani su kao na velikoj zidnoj oglasnoj ploči.

U atrapi knjižare *Morpurgo*, mjestu okupljanja narodnjaka u Splitu, izložene su knjige novog doba koje su sadržajno i oblikovno drugačije od dotadašnjih.

Jedinstveni niz najamnih secesijskih kuća s predvrtovima izgrađenih u Osijeku pokazuje kako arhitektura secesije počinje znatno mijenjati sliku gradova, što je opsežnije prezentirano u sljedećem odjeljku urbane opreme i javnih objekata.

Da bi izložba bila potpuna, "napravili" smo i kavanu koja je kolaž *Prve ličke kavane* iz Gospića, sisačkog *Velikog Kaptola* i zagrebačkog *Corsa*, sa suvremenim automatom za kavu.

sl.4. Izložba "Secesija u Hrvatskoj": na zidu su ispisane varijante naziva secesija (foto: Srećko Budek)

sl.5. Izložba "Secesija u Hrvatskoj": prezentacija morfologije stila - asimetrija (foto: Srećko Budek)

sl.6. Izložba "Secesija u Hrvatskoj": detalj secesijske ulice - trgovina Brune Wolffa (foto: Srećko Budek)

sl.7. Izložba "Secesija u Hrvatskoj": u malom dvorištu između depoa Muzeja smješteno je fotografski povećano dvorište bravarske radionice Devide - Modec (foto: Srećko Budek)

sl.8. Izložba "Secesija u Hrvatskoj": prostorni kolaž kavana s automatom za kavu (foto: Srećko Budek)

Kroz povećanu fasadu *Kina Urania* dolazi se u minikino s projekcijama filmova koji označavaju početke kinematografije u Hrvatskoj.

Žena je stalni motiv u umjetnosti, ali u secesijskoj interpretaciji njezina figura često prelazi u arabesku.

Kult prirode, šetnje, izleti u prirodu i putovanja postaju značajna "zanimacija" u slobodno vrijeme, što potiče razvoj nove grane gospodarstva - turizma.

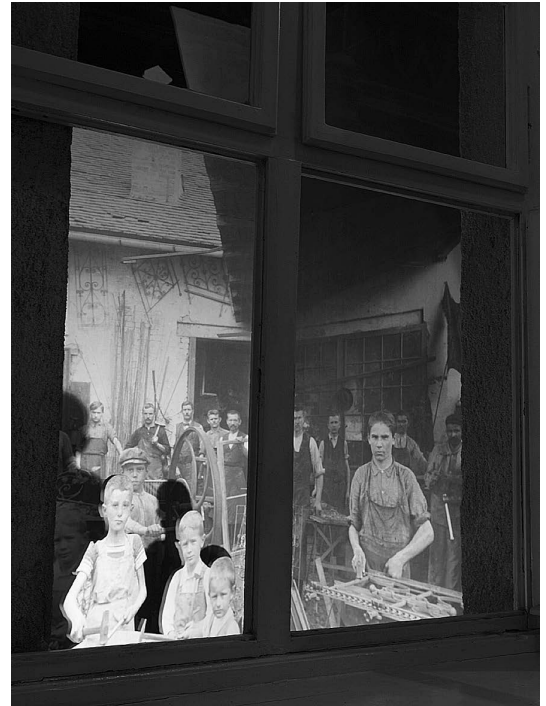
Iz eksterijera ulazimo u interijer kuće ili stana, ali postupno, preko vrtnog paviljona. Dva važna društvena događaja - ples i vjenčanje, okviri su za izlaganje najbogatije ukrašenih toaleta; za njih je iskorišten pregrađeni hodnik.

Svaki od dijelova stana na novom je podestu s paravanom u drugoj boji.

Spavaća soba od mjedi bila je soba dr. Ive Račića, vlasnika *Sumpornog kupališta* u Splitu, također građenoga u duhu secesije, čija je slika "ugrađena" u prozor sobe.

Na zidovima izložbenih dvorana usporedno je prezentirana arhitektura vila i stambenih zgrada koja završava dvjema kućama istog investitora - Eugena V. Feller: uglovnicom na Trgu bana J. Jelačića, *Elsa-fluid domom*, i vilom u Jurjevskoj ulici, prema projektima njegovoga polubrata, poznatog Münchenskog arhitekta Mathiasa Feller. Tu je izložena i mala bočica čudotvornog pripravka *Elsa-fluid* o kojoj je bilo riječi na početku ovog teksta.

Na jugoistočnom uglu zgrade MUO-a ostavili smo otvorena dva prozora kako bi posjetitelji mogli vidjeti dvije secesijske zgrade u susjedstvu: *Trgovačko-obrtnu komoru* V. Bastla iz 1901.-1903. i *Trgovačko-obrtničku komoru* L. Kalde iz 1912.-1914. godine.

Usporedno s prikazom stanovanja predstavili smo i domaću industriju, ponajprije namještaja, ali i drugih proizvoda. Pečnjaci iz tvornice *Josipa Kalline* ugrađeni su u zidnu plohu, a pločice *Zagorka* na nacrtani raster opločenja.

Put od eksterijera preko interijera završili smo naglaskom na individualnosti. Secesija nije jedinstveni stil; osim brojnih varijanti s obzirom na geografske i morfološke različitosti, postoji i jaka individualna sloboda izražavanja, te se i u Hrvatskoj izdvajaju pojedine osobnosti koje su prezentirane nizom malih autorskih cjelina.

Kao što je izložba započeta prikazom situacije prije secesije, tako je i završena najavom sljedećih razdoblja. Na crno obojenom zidu kao naznaka početka Prvog svjetskog rata i kraja secesije izloženi su prijelazni radovi.

Prezentacija arhitekture secesije djelomično je uklopljena u osnovno nizanje tema, a ostatak je izložen na galerijama atrija.

Koncepcija projekta: Vladimir Maleković

Voditelj projekta: Miroslav Gašparović

Scenarij izložbe: Miroslav Gašparović, Željko Kovačić, Nada Premerl

Prostorna koncepcija i likovno oblikovanje: Željko Kovačić

Primljeno: 15. rujna 2004.

sl.9. Izložba Secesija u Hrvatskoj: kult prirode (foto: Srećko Budek)

sl.10. Izložba Secesija u Hrvatskoj: vitrina plesnog vjenčića (foto: Srećko Budek)

ings of the time when they were made in order to enable a greater coherence of the exhibition and its clear layout. The aim was to analyse Art Nouveau, to make a series of small cross-sections from various directions, from different angles that change kaleidoscopically, like a Rubik's cube of sorts that provides a series of images that in the final analysis create a great, integral image of Art Nouveau.

A relatively large area of the exhibition rooms (some 1000 square metres) and a large number of exhibits (some 860) demanded diversity in the rhythm of presentation, namely the tempo of the visitors' tour through the exhibition rooms. The objects were grouped by thematic units: architecture, painting, sculpture, design, photography, furniture, fashion and fashion accessories, metal, ceramics and glass.

The classic presentation of exhibits in glass cases, on mounts and walls was broken up by ambience settings and hollow mounts used as cases. Changes of colour were aimed at delineating sub-themes within the main theme, adding accents, as well as "a wake-up call" for visitors. The path from the exterior to the interior ended with the stress on individuality. Art Nouveau is not a unique style; apart from different variants with respect to geographical and morphological differences, there is also a strong individual freedom of expression, so that even in Croatia individuals singled themselves out, and they are presented through a line of small author's units.

In the same way that the exhibition began with an overview of the situation before Art Nouveau, it ends with indications of periods that would follow. The black wall that stands as an indication of the outbreak of World War One and the end of Art Nouveau holds transitional works. The exhibition *Art Nouveau in Croatia* in the Museum of Arts and Crafts in Zagreb was open five months and was seen by 90,082 visitors.

sl.11. Izložba Secesija u Hrvatskoj : "ženska" kupaonica (foto: Srećko Budek)

sl.12 Izložba Secesija u Hrvatskoj: keramičke pločice ugrađene u nacrtani raster na zidu (foto: Srećko Budek)

A SPACE FREED FOR NEW ART

The exhibition *Art Nouveau in Croatia* was held at the Museum of Arts and Crafts from December 14th 2003 to May 18th 2004. This article brings the thoughts of the author of the exhibition design about the concept of the exhibition and explains why certain solutions were used. The author of the exhibition design Željko Kovačić proposed a different concept of the exhibition that demanded the rearrangement and combining of objects into units to that objects would be presented in the context of the surround-